

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر منطقه خاورمیانه

بین سال‌های (۱۹۹۰-۱۹۸۰)

تاج محمد صفت گل*

چکیده

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران به رهبری امام خمینی (ره) - در دهه‌های پایانی قرن بیستم - در حالی صورت گرفت و به وقوع پیوست که آثار تزلزل و شکست در تعدادی از مکاتب معروف مانند مارکسیسم ظاهر گشته بود. این انقلاب با پسوند اسلامی و با تکیه بر الله امید تعیین هویت را میان مردم ایران و سایر ملل مسلمان و غیر مسلمان آزادی خواه پدید آورد و نادرستی نظر بسیاری از تحلیل گران غربی که قرن بیستم را قرن پایان ایدئولوژی‌ها نامیده بودند، آشکار نمود. مدل انقلاب اسلامی ایران به عنوان یک الگو در منطقه خاور میانه و حتی ملل قاره‌های دیگر جاذبه خاصی را پدید آورد که اگر با مکاتب مادی در دراز مدت نمی‌توان با ظلم و ستم و استکبار مبارزه کرد، با تأکید بر مکتب الله می‌توان در مقابل استبداد و استکبار و ایادی آن ایستادگی کرد. مقاله حاضر به بررسی تأثیر انقلاب اسلامی ایران در فاصله سالهای ۱۹۹۰ - ۱۹۸۰ میلادی در خاورمیانه پرداخته است.

کلید واژه

انقلاب اسلامی، خاورمیانه، جیمز بیل، انتفاضه، بنیادگرایی.

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران به عنوان پدیده‌ای شگرف و بی نظیر در عصر حاضر از زمان پیروزی، همواره مورد توجه محققین، اندیشمندان و سیاستمداران بوده و تاکنون نظریات مختلفی در مورد این انقلاب اظهار شده و از جنبه‌های گوناگون مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. به دلیل پویایی و بالندگی این انقلاب، اهداف و آرمانهای آن، غالب دولت‌های منطقه و آنها

* عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی آشتیان.

که طرفدار حفظ وضع موجود بوده‌اند، از وقوع چنین انقلابی در همسایگی خود نگران شده‌اند و طی سالهای گذشته همواره مراقب چگونگی سیر حرکت این انقلاب بوده‌اند. در عین حال گروه‌های وسیعی از مردم در گوشه و کنار جهان به تحقیق آرمانها و اهداف انقلاب اسلامی چشم دوخته‌اند.

تحلیل‌گران و سیاستمداران هر کدام بنا به میزان درک و دریافت و ظن خود از انقلاب اسلامی نظراتی را ارائه داده‌اند. بعضی وقوع این انقلاب را به زلزله‌ای در منطقه تشبیه کرده‌اند و بعضی دیگر ضمن احساس نگرانی از روند تجدید حیات اسلام در منطقه خاورمیانه، انقلاب اسلامی را پدیده بی نظیر قرن خوانده‌اند.

کسینجر «ثورسین و سیاستمدار معروف آمریکایی» بنا به تشخیص خود و طبعاً با توجه به منافع آمریکا در خاورمیانه، از چهار عامل خطر که برای خاورمیانه برشمرده است، سه عامل آن به نوعی در ارتباط، با انقلاب اسلامی بوده و یا در اثر آن تجدید و تقویت گردیده است وی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران می‌گوید:

«خاورمیانه با چهار خطر روبرو شد، اول رادیکالیزم شیعه، دوم بنیادگرایی اسلامی، سوم انقلاب اسلامی و چهارم شوروی.»

کسینجر معتقد است که نسبت به کشورهای خلیج فارس، خطر مستقیم انقلاب ایران، خطر دراز مدت اتحاد جماهیر شوروی را تحت الشعاع قرار داده است.

طبق بررسی جیمز بیل استاد دانشگاه و کارشناس آمریکایی در امور منطقه خلیج فارس، تحولات عمیق سیاسی که در سالهای ۷۹-۱۹۷۸ در ایران به وقوع پیوست، نهایتاً یک نمونه عملی از حکومت اسلامی را به دست داد وی می‌گوید: که جمهوری اسلامی ایران برای طبقات پائین و متوسط ممالک خلیج فارس جاذبه دارد.

به هر حال این انقلاب نهضتی بود که توسط توده‌ها به حرکت در آمد، آنها در برابر یکی از قدرتمندترین قدرتهای نظامی و امنیتی در سراسر جهان سوم و در مقابل اراده رژیم که توسط ابرقدرت‌های خارجی حمایت می‌شد به پیروزی دست یافتند.

گرچه سیاستمداران و تحلیل‌گران هرکدام به فراخور تحقیقات و حساسیت‌های خود

جنبه ای از جنبه های انقلاب اسلامی را مورد توجه قرار داده‌اند، با این وصف اهمیت انقلاب اسلامی و تأثیر آن به ویژه در کشورهای مجاور ایران و منطقه خاورمیانه و نیز نگرانی مدعیان دیرینه رهبریت جهان اسلام (عربستان سعودی) مورد توجه تمامی اندیشمندان قرار گرفته است.

ویژگی های انقلاب اسلامی به خصوص ارتباطات این انقلاب با خارج از ایران و تمسک آن به ایدئولوژی اسلامی یعنی ایدئولوژی دیرینه و وجه مشترک مردم منطقه و نیز موقعیت زمانی و مکانی وقوع انقلاب، سبب بروز تحولاتی در کشورهای اسلامی به ویژه در کشورهای حوزه خلیج فارس گردیده است.

اهداف جهانی انقلاب اسلامی ایران

انقلاب اسلامی ایران در شرایطی به پیروزی رسید که یکی از بزرگترین و پرقدرت‌ترین کشورهای منطقه را در پیش رو داشت. با توجه به این ویژگی و اوضاع مبارزاتی منطقه خلیج فارس و کل خاورمیانه، این نکته مورد توجه قرار گرفت که مبارزین نا امید از مکاتب و ایدئولوژی هایی که تا آن زمان نارسایی آنها را برای رسیدن به مقصود تجربه کرده بودند در انتظار راهی جدید و مکتبی پویا برای ادامه راه بودند و آن چنان که نشان داند، با توجه به ویژگیها و اهداف اعلام شده از سوی انقلاب اسلامی مقصود خود را در این راه دیدند برای دریافت چگونگی این ویژگیها به بررسی اهداف و آرمانهای جهانی اسلام می‌پردازیم.

اهداف نهایی اسلام در سطح جهانی را می‌توان به شرح زیر عنوان کرد:

- ۱- تبلیغ جهان بینی توحیدی براساس آخرین وحی الهی و آسمانی به محمد ابن عبدالله (ص) (قرآن و سنت)
- ۲- اعتقاد به کرامت انسان و جانشینی او از سوی خداوند در روی زمین.
- ۳- انهدام و تخریب مبانی تفکر نژاد پرستی و از بین بردن تبعیضات قومی و نژادی.
- ۴- نفی تجزیه بشر از طریق مرزهای جغرافیایی و اقلیمی.
- ۵- نابودی هرگونه ظلم و ستم و برقراری نظام عدل و قسط و برادری و اخوت.

۶- تأسیس حکومت واحد جهانی بر مبنای شریعت و قوانین اجتماعی اسلام. بر اساس اهداف نهایی اسلام که بر شمرده شد، عمده اهداف جهانی نظام اسلامی ایران که در حقیقت برگرفته شده از همان اهداف اسلام می باشد را می توان به صورت زیر نام برد:

۱- تلاش در جهت برقراری حکومت جهانی اسلام.

اسلام مرزبندی فعلی جهان را نمی پذیرد و تنها مرزی که اسلام می شناسد مرز عقیدتی است و سایر مرزها و مرزبندی ها از نظر اسلام محکوم است.

۲- حمایت از مستضعفین در برابر مستکبرین.

حمایت از مستضعفین در حقیقت خودراهی است برای رسیدن به حکومت واحد جهانی و نیز قدمی است در راه تحقق وعده الهی مبنی بر پیروزی مستضعفین و وراثت آنها بر روی زمین.

غیر از دو اصل یادشده، اهداف دیگری را هم در این زمینه می توان بر شمرد:

۳- حراست از استقلال و تمامیت ارضی جمهوری اسلامی.

۴- دفاع از حقوق مسلمانان جهان.

۵- دعوت غیر مسلمین به دین اسلام.

منیر شفیق «نویسنده معاصر فلسطینی» پس از اثبات و تحلیل این مطلب که خورشید ایسم های مختلف غروب کرده و عدم کارایی آنها به خصوص در جهان اسلام به اثبات رسیده است می نویسد:

«از این جا باید به بررسی برخی مسایل مربوط به موضوعی پرداخت که می گوید: انقلابی جز انقلاب اسلامی در کشورهای ما راه ندارد، نه استقلال حقیقی نه توحید و وحدت فراگیر به آزادی فلسطین، نه عدالت اجتماعی، نه انقلاب فرهنگی، نه اقتصادی و عمرانی هیچ کدام امکان تحقق ندارد مگر در پرتو اسلام و زیر پرچم اسلام.»

به تحقیق، اولین اثر و نتیجه وقوع انقلاب اسلامی ایران نشان دادن تحرک و کارایی مکتب اسلام در عصر حاضر به جهانیان بود. اگر چه اسلام در متن خود، تمام این مختصات و این برتری ها را داشت اما نباید نادیده گرفت که بر اثر تبلیغات ضد مذهبی و خاصه ضد اسلامی

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر منطقه خاورمیانه ... ❖ ۱۰۱

مفرضین و برنامه ریزی های امپریالیسم و صهیونیسم جهانی به زعم تعداد زیادی از انقلابیون، این چنین وانمود گردیده بود که اسلام نمی تواند به عنوان یک مکتب و ایدئولوژی برای مبارزه در عصر حاضر مطرح باشد و لذا تعداد زیادی از مسلمانان برای ادامه مبارزه به ملی گرایی، مارکسیسم و سایر ایدئولوژی ها برای نیل به هدف روی آورده بودند.

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران با ابعاد خاص و ویژگی هایی که بر شمرده شد، توانست اسلام را در عصر حاضر به عنوان مکتب مبارزه در تمامی شئون حیات بشری تا برپایی حکومت واحد جهانی مطرح سازد. این اولین و بزرگترین تأثیر یا نتیجه وقوع انقلاب اسلامی در منطقه و به طور کلی در جهان بود در حالی که سایر ایدئولوژیها بی رمقی خود را در حیات سیاسی و مبارزاتی - به خصوص در خاورمیانه - به نمایش گذاشته بودند، اسلام بار دیگر به عنوان مکتبی زنده مطرح گردید و به سرعت باعث تحولات و تأثیراتی در منطقه گردید.

به هر تقدیر جاذبه مدل انقلاب اسلامی را به عنوان روشی بومی برای تغییرات سیاسی نباید دست کم گرفت چون مدل انقلاب اسلامی آلت رناتیوی بر مبنای تئوری سیاسی اسلام مطرح می کند که با آن مردم می توانند تعیین هویت کنند و می تواند مبنایی برای مشروعیت سیاسی برای رابطه ای قابل قبول بین آنهایی که اداره می کنند و اداره می شوند باشد برخلاف شعارهای مارکسیسم لنینیسم، انقلاب سفید شاه و حتی سوسیالیسم که با آن مردم نمی توانستند تعیین هویت کنند، انتخاب روش اسلامی می تواند به شکل مدلی دمکراتیک بر مبنای اصول اقتصاد سیاسی ظاهر گردد.

جیمز بیل در مقاله تحقیقاتی خود پیرامون «تجدید حیات اسلام در خلیج فارس» در شماره پائیز نشریه آمریکایی «فارین افرز» در مورد توجه ویژه فلسطینی ها به اسلام می نویسد:

«حتی جنبش فلسطین که به طور عمده غیر مذهبی است، علایم آشکاری از توجه و علاقه به اسلام نشان دهد و جوانان فلسطینی در کنار انجمن های ملی به ایجاد سازمانهای گوناگون مبادرت نموده اند و احداث مساجد جدید و... از اهمیت خاصی برخوردار

می باشد.»

بیل در ادامه مقاله خود با اشاره به مطلب روزنامه کریستین ساینس مانیاتور در ۲۹ مارس ۱۹۸۴ می نویسد:

«الیاس فریح شهردار بیت اللحم و راشد شوا شهردار سابق غزه تأیید کرده اند که جوانان فلسطینی در سرزمین های اشغالی بیش از پیش به بنیادگرایی اسلامی روی آورده اند و آن را راه چاره ای برای رهایی از شداید و درماندگی های خود می دانند.

اوج گیری قیام مردم مسلمان فلسطین و نقش ویژه اسلام و روحانیون در این قیام، توجه ویژه به مساجد به عنوان مرکزی برای تجمع و مبدأ شروع حرکات، عمق حرکت اسلامی در این سرزمین را نمایانگر می سازد.

چون بحث فلسطین به میان آمد بی مناسبت نیست در زمینه تأثیر انقلاب اسلامی بر قیام مردم فلسطین اشاره ای به انتفاضه - یا قیام اسلامی مردم فلسطین - داشته باشیم.

انتفاضه

انتفاضه یا قیام اسلامی مردم فلسطین از نظر ایدئولوژیکی به طور کلی متکی به ایدئولوژی جناح اسلامی در مبارزات انقلاب اسلامی فلسطین است. این قیام بیش از هر چیز قیامی مردمی است و همه مبارزات فلسطینی ها را تحت الشعاع قرار داده است و در داخل فلسطین اشغالی جریان دارد.

به طور کلی شیوه رویارویی این حرکت با قضیه فلسطین با شیوه های مبارزاتی قبلی از نظر کیفیت و وسعت متفاوت است. این شیوه مبارزاتی به دنبال نومیذی فلسطینیان از ثمر بخش بودن شیوه های قبلی مبارزه پدید آمده است. جناح ملی جبهه فلسطینیان نسبت به این شیوه روی خوش نشان نداده است. با وجود این شیوه حرکت و مبارزات، انتفاضه سایر جبهه ها را تحت تأثیر خود قرار داده و حتی گاهی بعضی از گروه های جناح ملی در برخی از مسایل، وحدت موضع خود را با انتفاضه اعلام داشته اند.

در میان گروه های درگیر در انتفاضه دو گروه اسلامی قابل ذکر هستند یکی از آن گروه ها

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر منطقه خاورمیانه ... ❖ ۱۰۳

جنبش جهاد اسلامی است که در سال ۱۹۸۰ تأسیس شد. بنیانگذاران این جنبش فتح الشقاقی و عبدالعزیز عوده بودند از نوار غزه این جنبش تأثیر پذیری زیادی از انقلاب اسلامی ایران دارد و حامی آشکار انقلاب اسلامی ایران می‌باشد. گروه دیگر درگیر در انتفاضه که خواب اسرائیلیان را پریشان کرده است، «حرکت المقاومة الاسلامیه (حماس) یا جنبش مقاومت اسلامی است. حماس یکی از جناح‌های اخوان المسلمین است که پیش از شروع انتفاضه برای این که از این گروه متمایز باشد، بدین نام نامیده شد.

عوامل و پیدایش انتفاضه

انتفاضه در دسامبر ۱۹۸۷ هنگامی که حرارت آتش نهضت فلسطینیان کمتر شده بود و آمریکا و اسرائیل می‌رفتند که این نهضت را به سازش بکشانند و بسیاری از رهبران نهضت فلسطین و سران عرب نیز، با آنان در این راه همگام بودند تحت تأثیر عوامل چندی پدید آمد که مهمترین آن تحولات، انقلاب اسلامی ایران بود.

انقلابیون ایران آتش مبارزه با اسرائیل و آمریکا را در خاورمیانه شعله ورت کردند و این مسئله به بیداری وجدان فلسطینیان کمک کرد. مقاومت اسلامی لبنان نیز که در سال ۱۹۸۲ تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایران پدید آمده بود یکی دیگر از عوامل منطقه‌ای بود که در پیدایش انتفاضه مؤثر واقع شد. انتفاضه در طول مدت حرکت خود مدل انقلاب اسلامی را برای خود برگزیده و آن را فراروی خود قرار داده است.

تجدید حیات اسلام در منطقه خلیج فارس

بزرگترین دستاورد انقلاب اسلامی در منطقه، دمیدن روح تازه به مسلمانان و تجدید حیات اسلام است. آنچه مسلم است به علت ساختار اسلامی منطقه خلیج فارس، در طول تاریخ علی‌رغم انحرافات کوچک و بزرگ که حاکمان در روند حاکمیت اسلامی در منطقه به وجود آورده‌اند، در هیچ یک از مقاطع تاریخی هیچ زمامداری جرأت نیافته که شریعت اسلام را ملغی اعلام کند و همچنین علی‌رغم اینکه بعضی از کشورهای منطقه رژیم‌های دمکراتیک

فصلنامه علمی - پژوهشی (ویژه‌نامه علوم سیاسی)

را برای خود برگزیده‌اند، هیچکدام منکر اسلام و جایگاه آن در کشور و جامعه خود نگردیده‌اند. از طرف دیگر اکثر حکومت‌های منطقه به نام اسلام بر مردم حکومت رانده‌اند. ره‌آورد انقلاب اسلامی خیزش موج اسلامی از درون جوامع اسلامی و ارائه توان و کارایی اسلام مردمی بوده است. همان حرکت که از سوی غربی‌ها به عنوان بنیادگرایی اسلامی معرفی گردیده است. چنانچه دیگران هم روی این اصل تأکید کرده‌اند که: «جمهوری اسلامی (امام) خمینی در اصل طلایه دار احیاء مجدد بنیادگرایی اسلامی در منطقه خاورمیانه می‌باشد.»

تفسیر و تحلیل اربوزمن؛ از سقوط رژیم شاه و پیروزی انقلاب اسلامی نیز در حقیقت تأییدی بر تجدید حیات اسلام بعد از پیروزی انقلاب اسلامی او می‌گوید:

«پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری روحانیت بایستی در واقع به عنوان پیروزی اسلام و تجدید حیات اسلام شناخته شود.»

پل بالٹ Paul Balta در زمینه حرکت انقلاب اسلامی می‌نویسد:

نفوذ تعیین‌کننده انقلاب ایران در جهان عرب و اسلامی را نمی‌توان نادیده گرفت. وقوع انقلاب اسلامی باعث حرکت‌هایی در بین جوامع اسلامی منطقه خلیج فارس و نفوذ در این منطقه گردیده است.

تجدید حیات اسلام در منطقه پس از انقلاب اسلامی را می‌توان در ترور انور سادات در مصر (اکتبر ۱۹۸۱) حوادث عربستان (نوامبر ۱۹۷۹) جنگ و نبرد سرسختانه انقلابیون افغانستان، مقاومت مبارزین، راهپیمائی‌ها و اعتراضات در کویت و بحرین و قیام مردم مسلمان فلسطین ملاحظه کرد.

هفته نامه آمریکایی نیوزویک در اواخر ماه ژوئن ۱۹۸۵ در گزارشی از رشد اسلام در مقابل مظاهر تمدن غرب در منطقه می‌نویسد:

بنیادگرایی اسلام دیگر محدود به رادیکالها نبوده و ایدئولوژی اصلی رهایی بخش برای توده مسلمان در هر مکان شده است. اگر چه بنیادگرایی پدیده جدیدی نیست ولی پس از انقلاب اسلامی در ایران انرژی و نیروی تازه‌ای گرفته است و در ادامه مطلب می‌افزاید:

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر منطقه خاورمیانه ... ❖ ۱۰۵

«به گفته جیمز بیل در تمامی کشورهای منطقه خلیج فارس بنیادگرایی در میان توده‌ها در حال جوشش است.» در همین زمینه نشریه فارین پالیسی در شماره ۶۳ خود تابستان ۱۹۸۶ می‌نویسد:

منطقه خلیج فارس بیش از هر منطقه دیگر جهان صحنه موفقیت احیاء اسلامی بوده است. تجدید حیات اسلام و تشدید حرکت اسلامی منطقه تحت تأثیر انقلاب اسلامی در تمامی ابعاد کشورهای جامعه خلیج فارس به تناسب موقعیت، تأثیر گذارده است. این تأثیر حتی در صورت ظاهر و زندگی روزمره مردم نیز پدیدار است اگر چه رسانه‌های غربی سعی داشته‌اند تا انقلاب اسلامی را صرفاً انقلاب شیعی مؤثر در شیعیان ارزیابی کنند، اما براساس واقعیات و شواهد موجود، این به وضوح روشن می‌باشد که تحول در بینش اسلامی و تحرک در تمامی اقطار مبارز و جوامع به وجود آورده است.

جیمز بیل استاد دانشگاه تگزاس و کارشناس امور خاورمیانه می‌گوید:

«اهمیت روز افزون اسلام در درون جنبش فلسطینی، بسیاری از فلسطینی‌های متجدد و غیر مذهبی را نگران کرده است. این افراد عقاید متضاد در مورد اسلام دارند یک فلسطینی در کویت گفت: بنیادگرایی اسلامی مردم ما را تحت تأثیر قرار داده است و از هر ایدئولوژی که ما تا کنون امتحان کرده‌ایم موفق‌تر خواهد بود.»

در هر حال با توجه به واقعیات موجود در منطقه از طرفی و از سوی دیگر تبلیغات شدید و بی وقفه قدرت‌های بزرگ در جهت تجهیز و آمادگی کشورهای منطقه برای مقابله با آنچه که خود آن را بنیادگرایی اسلامی می‌نامند و ترغیب سران کشورها در جلوگیری و رفع این خطر برای منافع غرب، اینک آنچه که در نظر سران و حاکمان کشورهای حوزه خلیج فارس به عنوان اولین و بزرگترین خطر به شمار می‌رود همانا وجود افرادی است که با الهام از ایدئولوژی اسلامی به مبارزه برضد حضور نفوذ و منافع نیروهای خارجی و مخالفت با حکام وابسته برخاسته‌اند.

در جای دیگر به نظر محققین غربی، انقلاب اسلامی ایران اینک به صورت ایدئولوژی مخالفان سیاسی نظام‌های موجود سیاسی در خاورمیانه در آمده است و این حقیقی است که

حکام سنتی منطقه خلیج فارس را به شدت نگران کرده است. علاوه بر این ساختار فرهنگی و اجتماعی منطقه خلیج فارس به طور سنتی یک ساختار اسلامی است و در واقع ساختار سیاسی نیز در کشورهای خلیج فارس، اسلام است. پس با توجه به طبیعت منطقه و وجود فرهنگ اسلامی در میان مردم، بعضی از رژیم‌های منطقه اساس نظام خود را بر پایه اسلام اعلام کرده‌اند. بنابر آنچه در قوانین اساسی موقت بعضی از کشورهای عرب حوزه خلیج فارس آمده است، قرآن در این نظام‌ها به عنوان قانون و زیربنای قوانین حکومتی اعلام گردیده است از طرف دیگر پاکستان نظام خود را جمهوری اسلامی اعلام داشته است.

با این همه آنچه مایه نگرانی عمده همه رژیم‌های منطقه گردیده است، طرح اسلام مبارز و مردمی است. نگرانی سران کشورهای منطقه از انقلاب اسلامی به دلیل معرفی و طرح اسلام انقلابی و مردمی در مقابل اسلام دولتی و محافظه کار حاکم در منطقه می‌باشد. تحولی که داعیان قدیمی رهبری مسلمین را خلع سلاح کرده است.

از دیدگاه برخی تحلیل‌گران این موضوع برای عربستان سعودی بسیارگران است چراکه این کشور با تمامی وقایع و پیچ و خم‌های سیاسی برای بسیاری از سالها حکم رهبری جهان اسلام را داشته و ملل مسلمان از او تبعیت می‌کرده‌اند.

استقامت و ایستادگی نظام برآمده از انقلاب اسلامی در ایران در برابر مشکلات و ترفندهای ایجاد شده از سوی ابرقدرت‌ها و دشمنان منطقه ای و سایر عوامل بازدارنده و موانع برسرراه صدور انقلاب اسلامی، حرکت‌های اسلامی متأثر از انقلاب را تقویت کرده است و باعث گسترش موج اسلام خواهی و تجدید حیات اسلام در منطقه گردیده است.

نتیجه‌گیری

بی تردید ایستادگی و تداوم نظام جمهوری اسلامی به عنوان بزرگترین دستاورد انقلاب اسلامی، نقش مستقیم و غیرقابل اغماض بر حرکت‌های اسلامی دارد و محافل و مجامع علمی و سیاسی پس از گذشت ده سال از پیروزی انقلاب اسلامی با تأکید بیشتر از گذشته به اتفاق، ایران اسلامی را سرچشمه این موج و الهام بخش حرکت‌های اسلامی معرفی

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر منطقه خاورمیانه ... ❖ ۱۰۷

می‌کنند. در این جا خلاصه‌ای از تحلیل و دیدگاه مجله اشترن چاپ آلمان که پیرامون گسترش اسلام مردمی و نقش انقلاب اسلامی در این حرکت تحریر گردیده است را مرور می‌کنیم:

مدتها حرف ماروین زونیس رئیس بخش خاورمیانه دانشگاه شیکاگو جدی گرفته نمی‌شد، وی اعلام کرده بود: پیامی که از ایران می‌رسد بدون توجه به اینکه برداشتی از آن داشته باشیم، مؤثرترین ایدئولوژی سیاسی است که ما در قرن بیستم از زمان انقلاب بلشویکی شنیده‌ایم، و این پیام قوی مدتها همراه ما خواهد بود، بی ارتباط به این که چه اتفاقی برای آیت ... خمینی افتاده باشد.

رهبران جهان عرب که در زمان پیروزی روحانیون در ایران آن را یک پدیده انتقالی می‌دیدند و درباره مسئله صدور انقلاب و آزادی مدتها شوخی می‌کردند امروزه با جریانهای قوی بنیادگرایی در کشورهای خود درگیر هستند که رو به افزایش است. در هر حال آن چنان که از زبان تحلیل گران سیاسی، پژوهش گران و کارشناسان امور منطقه نقل شد، تجدید حیات اسلام در منطقه خلیج فارس یک واقعیت است، واقعیتی که به عنوان یکی از دستاوردهای اساسی انقلاب اسلامی به شمار می‌رود. این دستاورد خود موجب پیدایش تحولاتی در کشورهایی که بررسی گردید شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

- ۱- اشاره به اظهار نظر موشه دایان وزیر امور خارجه وقت اسرائیل در زمان وقوع انقلاب اسلامی.
- ۲- سخنرانی برژنف دبیر کل حزب کمونیست شوروی سابق و رئیس جمهور این کشور در بیست و چهارمین کنگره حزب کمونیست، نشریه مطبوعات جهان، وزارت ارشاد اسلامی، شماره ۵ به نقل از فیگارو ۱۶ ژانویه ۱۹۸۲.
- ۳- شوروی سابق.
- ۴- مطبوعات جهان شماره ۳۰، به نقل از الدستور، ۵ ژانویه ۱۹۸۲.
- ۵- جیمز، بیل، فارین افرز، پائیز ۱۹۸۴، ترجمه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ص ۱۰.
- ۶- شفیق، منیر، اسلام رو در روی انحطاط معاصر، ترجمه سید غلامحسین موسوی، نهضت جهانی اسلام، ۱۳۶۳، ص ۲۶۱.
- ۷- جیمز، بیل، فارین افرز، پائیز ۱۹۸۴، ترجمه دفتر آموزش و ارزشیابی وزارت امور خارجه، آذر ۱۳۶۴، ص ۲.
- ۸- همان منبع، ص ۲.
- ۹- هاشم زاده محمدیه، عباس، گذری بر فلسطین و نظری بر انتفاضه، واحد تحقیقات مرکز آموزش پیاده، ۱۳۷۲.
- ۱۰- Adda Bozman.
- ۱۱- عزتی، ابوالفضل، اسلام انقلابی و انقلاب اسلامی، به نقل از فارین پالینی، تابستان ۱۹۷۹، ص ۴۵.
- ۱۲- بالت، پل، سیاست ایران از پادشاهی تا جمهوری اسلامی، ص ۷۲.
- ۱۳- نشریه اشترن، چاپ آلمان، ۱۳ اگوست ۱۹۸۷.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی